

EKSPERT RƏYLƏRİ

Azərbaycandan təhsil və ya iş üçün xaricə gedən gənclərin sayı get-gedə çoxalır. Təbii ki, beyin köçü halının hər ölkə üçün müxtəlif səbəbləri var. Gəncləri təhsil üçün xaricə üz tutmağa nə vadar edir? Bu vəziyyət ölkəyə nə dərəcədə təsir edir?

Müasir dövrdə qloballaşma prosesi gənclərin təhsil seçimlərinə ciddi təsir göstərir. Azərbaycan gənclərinin də əhəmiyyətli bir hissəsi son illər xarici ölkələrdə təhsil almağa üstünlük verir. Təhsil Nazirliyinin 2025-ci ilə aid statistik məlumatlarına əsasən, hazırda 15 mindən çox azərbaycanlı tələbə müxtəlif ölkələrin ali təhsil müəssisələrində təhsil alır. Onların böyük hissəsi Türkiyə, Rusiya, Böyük Britaniya, Almaniya və İtaliya kimi ölkələrdə oxuyur.

Bu tendensiyanın yaranmasının bir neçə əsas səbəbi var. Əvvəla, gənclər xaricdə daha müasir, praktik yönümlü və beynəlxalq

Gəncləri xaricdə təhsilə nə vadar edir?

standartlara uyğun təhsil sistemi ilə tanış olmaq istəyirlər. Bir çox xarici universitetlər tələbələrə yalnız nəzəri bilik deyil, həm də praktik bacarıqlar, təcrübə proqramları və geniş karyera imkanları təqdim edir.

Digər mühüm səbəb dil və beynəlxalq əlaqələr amilidir. Xaricdə təhsil alan gənclər yeni mədəniyyətlərlə tanış olur, bir neçə xarici dil öyrənir və beynəlxalq mühitdə ünsiyyət bacarıqlarını inkişaf etdirirlər. Bu isə gələcəkdə həm ölkə daxilində, həm də xaricdə iş tapmaqda onlara böyük üstünlük verir.

Sosioloqların fikrincə, gəncləri xaricdə təhsilə yönəldən amillərdən biri də yerli təhsil sistemindeki bəzi problemlərdir. Məsələn, bəzi ixtisaslarda tədris metodlarının köhnə qalması, praktik dərslərin azlığı və akademik azadlığın məhduddluğu gəncləri alternativ yollar axtarmağa vadar edir.

Bununla yanaşı, ailələrin də rolu danılmazdır. Son illərdə bir çox valideynlər övladlarının daha keyfiyyətli təhsil alması üçün xaricdə oxumağı investisiya kimi görürlər. Onlar hesab edirlər ki, xaricdə təhsil alan gənc daha geniş dünyagörüşünə malik olur və gələcəkdə ölkəyə dəyərli mütəxəssis kimi qayıda bilər.

Lakin ekspertlər bildirirlər ki, bu prosesin mənfi tərəfləri də var. Təəssüf ki, xaricdə təhsil alan gənclərin bir hissəsi geri dönmür və bu, "beyin axını" problemini yaradır. Bu səbəbdən dövlət son illər təqaüd proqramları və beynəlxalq əməkdaşlıqlar vasitəsilə xaricdə təhsil almış gəncləri ölkəyə cəlb etməyə çalışır.

Beləliklə, gəncləri xaricdə təhsilə vadar

edən amillər çoxşaxəlidir: daha yaxşı təhsil şəraiti, beynəlxalq mühit, gələcək karyera imkanları və fərdi inkişaf istəyi. Əsas məsələ isə odur ki, gənclər harada təhsil alırlarsa alsınlar, qazandıqları bilik və təcrübəni öz ölkələrinin inkişafı naminə istifadə etsinlər.

Bu mövzuda Doktorant və Magistrlar Cəmiyyətinin sədri, fəlsəfə doktoru İlqar Orucov SİA-ya açıqlamasında bildirib:

"Müasir dövrdə qloballaşma və integrasiya proseslərinin sürətlənməsi gənclərin təhsil istiqamətində seçimlərinə də ciddi təsir göstərir. Bugünkü realıq ondan ibarətdir ki, gənclərin xaricdə təhsil almaq istəyi ildən-ilə artır. Bu meylin arxasında duran əsas səbəb isə müasir, yüksək keyfiyyətli və beynəlxalq standartlara uyğun təhsil almaq arzusudur.

Həç kime sirr deyil ki, Azərbaycanın təhsil sistemi son illərdə müəyyən inkişaf mərhələlərindən keçsə də, hələ də dünyanın nüfuzlu universitetlərindəki tədris səviyyəsinə tam şəkildə çatmayıb. Dövlət səviyyəsində təhsilə böyük diqqət və qayğı göstərilməsinə, siyasi iradə və geniş imkanların yaradılmasına baxmayaraq, ölkə daxilində ali təhsilin keyfiyyətinin global rəqabət mühitinə tam cavab verməməsi gəncləri xarici universitetlərə yönəldir. Bu isə həm düşündürücü, həm də haqlı bir məsələdir.

Xaricdə təhsil alan gənclərin hamısı yüksək istedad sahibləri olmasa da, onların içərisində çox sayda savadlı, istedadlı və məqsədyönlü gənclər var. Bu gənclər Böyük Britaniya, Almaniya, Çin Xalq Respublikası, ABŞ və digər ölkələrin nüfuzlu universitetlərində təhsil alır və əsas məqsədləri mükəmməl bilik və peşə bacarıqları əldə etməkdir.

Onların xaricdə təhsil almaq istəklərinin əsasında savadlı, bilikli, müasir əmək bazarının tələblərinə uyğun mütəxəssis olmaq arzusu dayanır.

Bununla yanaşı, bəzi gənclər təəssüf ki, daha az nüfuzlu universitetlərə üz tutaraq yalnız diplom əldə etməklə kifayətlənirlər. Bu isə biliyə əsaslanmayan formal təhsil anlayışını yaradır. Lakin əsl məqsədi keyfiyyətli təhsil almaq olan gənclərin xarici universitetlərdə təhsil alması sevindirici haldır, çünki bu, Azərbaycan gəncliyinin istedadlı və potensialı olduğunu göstərir.

Ən mühüm məqam isə odur ki, xaricdə təhsil alan bir çox gənc yalnız orada yaşamaq üçün deyil, müasir bilik və bacarıqlara yiyələnərək vətənə qayıtmaq, ölkənin inkişafında fəal iştirak etmək məqsədi ilə bu yolu seçir. Bu gənclər gələcəyin ixtisaslı kadrları, intellektual potensial daşıyıcıları kimi Azərbaycanın inkişafında mühüm rol oynayacaqlar.

Bu baxımdan, artıq zaman yetişib ki, ölkəmizdə müasir universitet quruculuğu prosesi daha da sürətləndirilsin və təhsil sisteminin rəqabət qabiliyyəti artırılsın. Prezidentin təşəbbüsü ilə qəbul edilmiş dövlət proqramları bu istiqamətdə mühüm addımların atıldığını göstərir. Bu proqramlar çərçivəsində gənclərin də universitetlərin inkişafında, tədris mühitinin modernləşdirilməsində fəal iştirak etməsi nəzərdə tutulur.

Gənclərin xaricdə təhsil almaq meyli həm fərdi inkişaf, həm də ölkənin gələcək intellektual potensialının formalaşması baxımından müsbət haldır. Lakin bu prosesi balanslı şəkildə yönləndirmək, ölkə daxilində də eyni səviyyəli təhsil imkanları yaratmaq Azərbaycan təhsil siyasətinin qarşısında duran əsas vəzifələrdən biridir".

Gənclərin xaricdə təhsilə üstünlük verməsinin səbəbləri və milli təhsil sisteminə islahatların zəruriliyi

Yeni Yazarlar və Sənətkarlar İctimai Birliyinin sədri, yazıçı-kulturoloq Aydın Xan Əbiyovun sözlərinə görə:

"Təhsillə bağlı nə qədər islahatlar aparılsa da, dəyişilməli xeyli nüanslar qalmaqdadır. Onlardan biri də Azərbaycan universitetlərinin nüfuzunun artırılması, beynəlxalq reytinglərə daxil edilməsi və universitetlərimizin təkcə təhsil ocağı kimi deyil, eyni zamanda mədəniyyət mühiti formasında inkişaf etməsidir.

Dəfələrlə qeyd edildiyi kimi, Azərbaycanda təhsil sisteminə daxil olmaq mərhələsində deyil, əksinə dövlət imtahanı verərkən -

yəni universiteti bitirərkən, imtahanların çətinləşdirilməsi daha məqsəduyğun olardı. Təəssüf ki, bu proses bizdə tam əksinədir.

Hazırda gənclərimizin böyük bir qismi, xüsusilə oğlanlar, Azərbaycan universitetlərinə daxil ola bilmədikləri üçün, yəni qəbul imtahanlarının çətinliyi və lazımı bal toplama bilməmələri səbəbilə yaxın qonşu ölkələrdəki universitetlərə üz tutur. Gürcüstan, Rusiya, Türkiyə, Şimali Kipr, Belarusiya və s. kimi ölkələrdə atəstatla qəbul imkanı olduğu üçün, çoxları bu yoldan istifadə edir. Lakin onların hamısı səmimi şəkildə oxumaq məqsədi daşımır. Bəziləri təhsildən çox hərbi xidmətdən yayınmaq, yaxud valideynlərinin diplom arzularını yerinə yetirmək məqsədi ilə bu universitetlərə üz tuturlar.

Bu vəziyyət həm sosial, həm də iqtisadi baxımdan ciddi problemlər yaradır. Xaricdə təhsil adı altında milyardlarla kapital ölkədən axır. Əgər bir tələbənin orada 5-6 il yaşaması, qidalanması, sığorta haqqı, gediş-gəliş xərcləri nəzərə alınsa, bu məbləğin ölkə iqtisadiyyatı üçün necə böyük itkiyə səbəb olduğu aydın görünür.

Bunun qarşısını almaq mümkündürmü? Tam şəkildə yox, çünki gənclərin bir hissəsi həqiqətən mükəmməl təhsil almaq məqsədilə, digərləri isə ölkədən çıxmaq, işləmək və yaşamaq məqsədilə xaricə üz tutur. Nəticədə Azərbaycan həm işçi qüvvəsini, həm də yeni potensial beyinlərini itirir. Ölkədə daha çox yaşlı nəsil, xəstələr və xaricə gedə bilməyənlər qalır.

Bəzi gənclər isə özünə güvənərək xaricə əmək, diplom və ya həyat qurmaq məqsədi-

lə gedir. Bu vəziyyətin qarşısını almaq üçün ilk növbədə ali məktəblərə qəbul sisteminə kordinə dəyişikliklər edilməlidir. Atestatla qəbul sistemi Azərbaycanda da tətbiq oluna bilər, lakin bununla yanaşı buraxılış imtahanları sərtləşdirilməli və keyfiyyət əsas götürülməlidir ki, ölkəyə həqiqətən savadlı və ixtisaslı kadrlar yetişdirilsin.

İkinci vacib məsələ isə bölgələrdə tələbə şəhərciklərinin və müasir təhsil mərkəzlərinin yaradılmasıdır. Sumqayıt, Naxçıvan, Gəncə, Lənkəran, Quba, Qazax kimi şəhərlər startap və innovasiya mərkəzləri kimi inkişaf etdirilməli, burada həm təhsil, həm yaşayış, həm də karyera imkanları yaradılmalıdır. Bu addım tələbələrin paytaxta axınının qarşısını alacaq və regionlarda iqtisadi-mədəni canlanma yaradacaq.

Bundan başqa, xarici nüfuzlu universitetlərin Azərbaycanda, xüsusilə Xankəndi, Ağdam, Şuşa kimi azad edilmiş bölgələrdə filiallarının və ya "Qarabağ Universiteti" kimi yeni ali məktəblərin yaradılması da zəruridir. Türkiyə və Şimali Kipr Respublikasının təcrübəsində bu model uğurla tətbiq olunmuşdur.

Bu gün xaricdə təhsil alan tələbələrimizin çoxu ölkəmizin qeyri-rəsmi səfirləri kimi çıxış edir. Onlar Azərbaycanın adını, mədəniyyətini və potensialını dünyaya tanıdırlar. Lakin gənclərin kütləvi şəkildə xaricə axını eyni zamanda nəzarətin itirilməsinə, bəzən də onların mənfi təsirlərə, hətta zərərli verdişlərə məruz qalmasına gətirib çıxarır.

Xaricdə təhsilə üstünlük verilməsi ölkəmiz üçün həm fürsət, həm də problem xarakteri daşıyır. Bu prosesin nəzarətli və planlı şəkildə həyata keçirilməsi, milli təhsil sisteminin isə müasirləşdirilməsi olduqca vacibdir. Əks halda, "beyin axını" problemi daha da dərinləşəcək və gənclərimizin potensialı ölkədən kənarda reallaşacaq".

Günay Hacıyeva